

aby se na tvorbě vojenské doktríny podíleli jako konzultanti představitelé armády a příslušných ústředních orgánů státní správy.

Vojenská doktrína musí být vypracována tak, aby v zásadních otázkách měla dlouhodobou platnost, přitom však umožňovala pružnou reakci na vývoj mezinárodní a vojenskopolitické situace a z toho plynou opatření v oblasti vojenské strategie.

Zásady vojenské doktríny musí být kodifikovány a jejich plnění zabezpečeno legislativními akty vrcholných orgánů státu. Vojenská technická opatření, opatření v dalších ústředních orgánech státní správy, institucích a hospodářských subjektech se na základě vojenské doktríny konkretizují v příslušných operačních plánech; plánech uvedení státu do branné pohotovosti a dalších dokumentech příslušných vykonavatelů podléhajících se na obraně státu.

Kontrolní činnost v oblasti plnění ustanovení vojenské doktríny řídí parlament České republiky.

Po rozdělení ČSFR bude nezbytné, aby každá republika měla svoji vojenskou doktrínu. Obsahově se budou obě doktríny zřejmě lišit. Přístupy uvedené v tomto článku mohou být pro vypracování obou doktrín užitečné.

Plukovník Ing. František Valach, CSc.,
plukovník Ing. Miroslav Bodlák

KE TVORBĚ STRATEGIE OBRANY PO ROZDĚLENÍ STÁTU

Cílem článku je informovat o některých zkušenostech z vypracování federální Strategie obrany ČSFR a poukázat na možnost využití těchto zkušeností při tvorbě obdobných dokumentů pro Českou republiku a Slovenskou republiku.

Úvod a historie

Současná politická, ekonomická i vojenská situace je charakterizována rychlým sledem událostí a v mnohých případech i vznikem zcela nepředvídaných změn. Tento vývoj má svůj

konkrétní projev, spočívající v reálných změnách státoprávního uspořádání. V souladu s celosvětovými tendencemi jde o rozhodný přelom v pojetí státu vytvářejícího se na základě národního principu: NÁROD = STÁT.

V našich specifických podmínkách ovlivní tyto zásadní přeměny samozřejmě i tvorbu strategie obrany nově vzniklých států. Mění se politické a strategické prostředí vyžaduje trvale přizpůsobovat rysy strategie obrany státu změnám a vypracovávat politické směrnice a operační plány odpovídající aktuálním potřebám. Především bude potřebné prosadit do strategie obrany za této situace správný politický, ekonomický, ale zejména vojenskopolitický směr, což bude náročné a neobejde se bez využití historických poznatků.

Ze zkušenosti vzniku československého státu v r. 1918 je patrné, že jedním ze základních předpokladů jeho suverenity a existence se stala příprava k obraně. Na základě politických rozhodnutí zajišťovalo Československo v době první republiky svoji obranyschopnost přípravou všech ekonomických a lidských zdrojů pro dobu branné pohotovosti.

Důraz byl kladen na důsledné legislativní zabezpečení všech přijímaných opatření. Výrazem toho bylo přijetí zákona o obraně, který sice vznikl více než deset let, ale může být i dnes pro nás cennou historickou zkušeností. Základními atributy tohoto zákona byly zejména tyto myšlenky:

- realizovat takovou zahraniční a vnitřní politiku, která by nedávala příčiny k nežádoucím jevům ve vztazích s ostatními státy,

- trvale studovat všechny předpoklady k obraně státu,

- cílevědomě vytvářet hospodářské předpoklady pro obranu státu již v době míru,

- zajistit potřebný lidský potenciál pro obranu státu,

- zajistit sociální a materiální potřeby armády a všech složek obrany státu,

- trvale zajišťovat ve státě klid a pořádek, bezpečnost životů a majetek občanů.

Je třeba zdůraznit, že tyto zkušenosti jsou z doby předmnichovské republiky, kdy se zjevně schylovalo k válce. Tím více však vynikne, že v těchto kritických chvílích byla obrana státu skutečně věcí celého státu, tedy nejen armády, jak žel, někteří politikové pro jednoduchost v dnešní době rádi zaměňují.

Od této doby byl Československý stát budován několik desítek let. K jeho negativnímu vývoji ve vojenskopolitické oblasti přispěly svým nepevným politickým postojem i velmocí. Po první světové válce to byla Francie, po německé okupaci zase bývalý Sovětský svaz. Důsledky závislosti na mocenském okolí jsou dostatečně známé a jsou pro nás poučením do budoucna.

Po druhé světové válce byla československému státu vnucována strategie, která představovala transformaci sovětských strategických záměrů do československých podmínek. V rámci strategických cílů Varšavské smlouvy (které byly v podstatě cíli generálního štábu Sovětské armády) měly československé ozbrojené síly realizovat útočnou operaci frontu v příalpském směru a zabezpečovat přesun sovětských vojenských sil přes území republiky.

Tomuto strategickému záměru odpovídaly struktury, výcvik, výzbroj, dislokace a také početní stavy armády. V rámci této útočné strategie byla po desetiletí uskutečňována rozsáhlá a nákladná opatření v oblasti hospodářsko-mobilizačních příprav československého státu na válku, včetně odpovídající operační přípravy státního území.

Tuto strategii však čs. vojenští odborníci nepřipravili, tuto strategii prostě museli respektovat. Šlo o strategii nucenou politickým rozhodnutím tehdejšího vedení.

Po 17. listopadu 1989 si vyžádala měnící se politická situace i přizpůsobení strategie obrany státu. Ozbrojená obrana státu byla postupně přizpůsobena změnám, odpovídajícím mezinárodněpolitickým a vnitropolitickým podmínkám.

V březnu 1991 byla Memorandum Federálního shromáždění ČSFR vyhlášena nová Vojenská doktrína ČSFR. Na jejím základě byla vypracována strategie obrany ČSFR. Oba dokumenty nesporně představovaly zcela novou kvalitu v pojetí obrany státu. Jsou to

dokumenty historicky ojedinělé, protože jsou svým obsahem i pojetím obrany dokumenty prvotními.

Máme tedy nyní na co navazovat. Pozitivní přínosy zmíněných materiálů by se zavrňovat neměly, i když v současné době u nás dochází rozdělením států k jedné z největších proměn v dějinách. V této dramatické době je nutné vycházet z toho, co bylo ve strategické úrovni analyzováno, neztratit kontinuitu a souvislosti dosaženého vývoje.

Po rozdělení ČSFR se vytváří situace, kdy řada problémů spojených s obranou států bude řešena samostatně v České a zvláště od základu ve Slovenské republice. V obou státech však budou geopolitické podmínky pro zpracování těchto podkladů výrazně odlišné. Všechny uvedené změny proto nutí obě republiky k zahájení neodkladných prací na nových dokumentech v této oblasti.

Některé teoretické předpoklady

Není pochyb o tom, že i v nových podmínkách budou v obou nově ustavených republikách přijaty strategie obranného charakteru. I když v České i Slovenské republice budou strategické koncepce odrážet některé specifické principy, bude se v obou republikách nepochybně vycházet z toho, že nepokládáme žádný stát za svého protivníka. Nově koncipované strategie budou jistě se zárukou garantovat, že ozbrojené síly, zbraně a bojová technika nebudou použity nikdy jinak než pro obranu hodnot společně sdílených demokratickými státy. Nebudeme nikdy vlastnit zbraně hromadného ničení a nepřipustíme jejich rozmístění na vlastním území. Na těchto atributech budou nepochybně konstituovány i vojenské doktríny obou nových států, ze kterých budou vycházet i strategie jejich obrany.

Nicméně poučení z historie je jednoznačné. S obranou států nelze jenom teoreticky souhlasit, diskutovat o ní a uznávat její potřebu, ale s veškerou vážností a důsledností se na ni v plné šíři soustavně připravovat. Vyžaduje to především budovat armádu, která bude schopna zcela nekompromisně a účinně bránit stát.

Zvláště důrazně to platí v podmínkách vyplývajících z možností malých států, jakými budou po rozdělení naše republiky. Tato problematika je předmětem věcné stránky strategie obrany států. Chceme se na jejím podkladě pokusit přispět k účinnému řešení problematiky obrany našich nástupnických států v současných složitých podmínkách vnitropolitické, ale zejména stále se zhoršující mezinárodní vojenskopolitické situace. Zde máme na mysli zejména občanskou válku v bývalé Jugoslávii, v nástupnických státech bývalého Sovětského svazu a stále hlubší rozpory mezi Severem a Jihem.

V souladu s rozhodnutím politického vedení Českého a zřejmě i Slovenského států bude potřebné i nadále udržovat vojenský a hospodářský potenciál přiměřený tomu, aby přesvědčil případného protivníka, že použití síly proti svrchovanosti a územní celistvosti by se setkalo s efektivní obranou a že každou agresi by útočník musel zaplatit vysokou cenou. Zde je nutné znovu zdůraznit, že pojem přípravy států k obraně nelze zužovat pouze na resort obrany. Pojem příprava států k obraně je komplexní, v plné kompetenci nejvyšších státních orgánů a zahrnuje všechny složky společnosti. Samozřejmě mezi nimi má nejodpovědnější úlohu příprava armády.

Strategie obrany států proto vyžaduje, aby armády obou republik měly různé typy vojsk pro různá rizika a různé nepředvídané události a ohrožení. Pro operace malé intenzity i pro účast v operacích velké intenzity. Pro operace válečné i mírové (udržení míru, humanitární pomoc, odstraňování následků přírodních katastrof a velkých průmyslových havárií - tzv. uplatnění v průběhu nevojenských ohrožení).

Hlavním úkolem ozbrojených sil při vedení operací a bojů v případě vojenských ohrožení bude přinutit agresora, aby znovu zvážil své rozhodnutí, přerušil útok a stáhl se mimo území států. Obranou demokratického státního zřízení, politické nezávislosti, svrchovanosti

a územní celistvosti tak armáda přispívá k míru a stabilitě nejen v rámci svého státu, ale i v celé Evropě.

Nesmíme přitom zapomínat, že zánik více jak čtyřicetiletého systémového rozdělení Evropy nemohl odstranit u nás i jinde ve východní Evropě rozdíly v politické kultuře a ekonomické vyspělosti evropských národů a překonat neblahá historická dědictví. Tyto rozdíly se staly novou bariérou v Evropě. Navíc řada států středovýchodního a jihovýchodního evropského regionu se vyvíjí odlišným způsobem a některé z nich v důsledku ekonomické zaostalosti nemohou z objektivních důvodů zajistit bezproblémový demokratický vývoj svých zemí. Je přirozené, že to přináší nejistoty a rizika.

V tomto kontextu bude potřebné, aby způsob řešení obrany České a Slovenské republiky sledoval především své politické cíle. Jím by pak měla odpovídat náplň a způsoby realizace zahraniční politiky, ale i vnitřní politiky, jejich ekonomik a celospolečenského rozvoje vůbec. Cílům politiky českého a slovenského státu musí tedy odpovídat již autonomní řešení obrany.

Na kvalitě vzájemných vazeb zahraniční politiky bude tedy záležet i stupeň spolehlivosti obrany. Odpovědnost a účinnost úspěšného sladění těchto cílů a z nich vyplývajících úkolů obrany bude spočívat především na dobré spolupráci orgánů reprezentujících a realizujících tvorbu zahraniční politiky a orgánů přímo odpovědných za obranu státu. Uplatnění této zásady bude zvláště citlivé v řešení bezpečnostních otázek ihned po zániku federace a po vzniku obou států. Poučení se nám dostalo v tomto ohledu i v historii.

Rozhodující poznatky v celé této oblasti se ve větším rozsahu začaly zásadním způsobem projevovat již v období mezi 1. a 2. světovou válkou. Orientovaly naši tehdejší zahraniční politiku jednak k uzavírání bezpečnostních smluv s domněle vojensky silným partnerem a k vytváření vojenských obranných dohod s více státy. Domníváme se však, že vojenské strategické záměry byly pro tehdejší účinnou obranu státu vážně ohroženy specifickými mocenskými vlivy.

Při aplikaci do současných podmínek je patrné, že i dnes budeme nuceni hledat individuálně, v rámci zásad rozumného obranného spojení, úzké vazby na bezpečné okolí. Spojenství s NATO se jeví pro oba státy jako nejzajímavější. Ovšem aliance NATO v dohledné době rozšíření své členské základny nepředpokládá. Z nedávné minulosti máme v této oblasti již dostatečné zkušenosti, které nás mohou vést k racionálnímu řešení.

Jak jsme již uvedli v předchozím, strategie obrany státu velmi úzce souvisí s politikou, na níž je závislá. Politika vytýčuje všeobecné cíle ozbrojeného konfliktu, který je prostředníkem realizace těchto politických cílů. Tento vztah však není pouze jednostranný. Strategie zpětně působí na politiku, a to tím, že výsledky - kladné či záporné - dosažené ozbrojeným konfliktem, ovlivňují zpětně politickou situaci. Jinými slovy je zaměření zahraniční politiky státu jedním z rozhodujících atributů pro tvorbu strategie obrany tohoto státu. Není proto vyloučeno, že v budoucnu bude přijata jiná strategie obrany pro Českou republiku a jiná pro Slovenskou republiku. Strategie jako nejvyšší součást vojenského umění měla nezastupitelnou úlohu už od dob dávné minulosti, o to více nachází uplatnění v současné složité situaci.

V psychologickém smyslu v dnešní, vskutku kritické době pro oba rozcházející se národy, bude strategie obrany znamenat postup nebo metodu, kterou ten či onen subjekt bude řešit problémy, činit rozhodnutí, volit určitou linii na cestě k cíli, kterým je **zajistit obranu země.**

Některé metodické zkušenosti

Strategie obrany ČSFR byla zpracována v nedávné minulosti Úsekem pro strategické řízení FMO. Tento návrh byl v pracovním pořádku projednán a posléze schválen Radou obrany státu (ROS). Jde o ucelený dokument, který byl vypracován na základě studia válečných zkušeností, vojenskopolitické situace vlastních vojsk a vojenskopolitického panevropského a globálního prostředí. V kontextu zkoumá podmínky a charakter příštího

možného ozbrojeného konfliktu, způsoby jeho přípravy a vedení, jakož i otázky materiálního, technického a legislativního zabezpečení, řízení a velení ozbrojeným silám.

Aby byl tento materiál opravdu ucelený, zabývá se strategií obrany státu v plném rozsahu. Vychází tedy dále ze zahraniční a vnitřní politiky státu, zahrnuje společenské aspekty a bere v úvahu ekonomickou schopnost státu navržené strategické zásady realizovat. Opírá se přitom o platnou legislativu, respektive navrhuje legislativní úpravy nezbytné pro zajištění strategie obrany v praxi. Řeší i otázky možného nevojenského ohrožení státu a bezpečnosti obyvatelstva v nejširším slova smyslu.

Jde o materiál, který je samozřejmě ve své konečné verzi předmětem státního tajemství. Proto jej na těchto stránkách nebudeme detailně rozebírat. Přesto bude užitečné se zde zmínit o některých zkušenostech z jeho tvorby a zejména o těch, které mohou být prospěšné při práci na obdobných dokumentech nově vznikajících států. Dokonce je možno říci, že tyto zkušenosti mohou být i v nových podmínkách významné.

Výchozími a základními vstupními údaji pro tvorbu tohoto dokumentu je vojenská doktrína. Zákonodárné orgány státu ji schvalují jako memorandum, kterým se jednoznačně prezentuje před celým světem snaha po mírovém rozvoji státu a současně jeho odhodlání bránit svou suverenitu všemi prostředky. V podmínkách českého státu je navrhováno, aby tento dokument už ve svém názvu nesl důkaz o obranném charakteru naší strategie s tím, že bude nazván jako "obránná doktrína státu".

Dalšími, neméně důležitými podklady pro zpracování Strategie obrany státu jsou již zmíněné základní linie zahraniční politiky státu, reálné zhodnocení vojenskopolitické situace a geopolitických podmínek státu a celého regionu, a v neposlední míře to jsou ekonomické možnosti našeho státu k dané době. Opakujeme zde tyto vstupní podmínky proto, aby vyniklo, že uvedené atributy se mohou časem měnit v závislosti na řadě nových okolností vznikajících uvnitř i vně státu. Proto musíme pokládat každou i schválenou verzi Strategie obrany státu za dokument otevřený (živý, nedogmatický), který musí být trvale studován a podle vzniklé situace upravován, doplňován nebo i nově zpracováván. Odpovědnost za udržení aktuálnosti takového dokumentu musí nést příslušné pracoviště ministerstva obrany, které má jeho tvorbu ve funkční náplni a je rovněž mj. pro tento účel konstituováno.

Rozdělení federace je zákonitou příčinou k vypracování zcela nové Strategie obrany obou nově vzniklých států.

Garantem vypracování Strategie obrany musí být stát. Znovu zdůrazňujeme, že **ozbrojená obrana nově vzniklých států nemůže být záležitostí pouze ozbrojených sil**. Celá tato problematika se nepochybně musí stát trvalou a nedílnou součástí odpovědnosti zákonodárných institucí a příslušných orgánů státní správy, které se podílejí na odpovědnosti za obranu státu, tak jak je to běžné a jedině možné v demokratickém světě.

Je nepochybné, že dosavadní zkušenosti jsou pro tento účel plně k dispozici. Poučit bychom se však také měli o tom, jak tuto problematiku řeší např. v SRN, Francii, Belgii, Holandsku a jinde.

Nová situace však přináší natolik změněné a politicky dosud neřešené otázky, které nedovolují zatím zahájit práce na nových dokumentech v plném rozsahu, protože nejsou z objektivních důvodů k dispozici nezbytné vstupní podklady. Především bude nutno navrhnout a schválit vojenské doktríny. Nejsou známy příslušné pasáže o obraně a bezpečnosti v české ústavě, není známá forma mezinárodního uznání nových států, nemohou být zatím řešeny ani případné vnitřní bezpečnostní smlouvy novými státy. Z hlediska vojenského bude nutno dopracovat rozdělení limitů KBSE, rozdělení armády z hlediska kvality a kvantity, podmínky redислоkace armády. Nejsou známy finanční rozpočty pro republikové armády atd.

V nastávajícím přechodném období, kdy dříve schválená Strategie obrany státu již vlastně nemůže platit a nové dokumenty tohoto typu ještě nemohou existovat, nastává jakési vakuum. Zde je však třeba konstatovat, že i toto přechodné období musí být zabezpečeno

mimořádnými opatřeními. Obranyschopnost státu je příliš vážná věc, kterou nesmíme oslabit, byť jen nakrátko, pro neřešené politické otázky.

Dokument Strategie obrany státu je podkladem pro přípravu dalších materiálů v oblasti obrany státu. Jejich obsah je zaměřen již na konkrétnější zabezpečení realizace této schválené strategie.

Především jde o **Strategickou směrnici**. Je to základní dokument, zabývající se přípravou a vedením obrany státu; je podkladem pro plánování operačního použití ozbrojených sil a pro řízení obrany státu v době ohrožení a za branné pohotovosti státu. Materiál je rovněž připravován příslušným pracovištěm ministerstva obrany, opět ve spolupráci s věcně příslušnými úředními orgány státní správy. Strategická směrnice svým obsahem již konkrétněji zabezpečuje koordinační úlohu armády vůči ostatním ústředním orgánům státní správy ve věcech obrany státu.

Strategická směrnice se zpracovává podle potřeby, která vyplyne z výsledků trvalého studia operačně strategické situace. Může být při platnosti jedné nezměněné Strategie zpracovávána i vícekrát. Předpokládá se, že Strategická směrnice bude zpracovávána například:

- při změnách zahraničně politického postavení státu,
- při vzniku nového, dosud nepředvídaného ohrožení státu,
- při podstatné změně organizace, dislokace, počtů a výzbroje armády,
- při změnách legislativy, která přímo ovlivňuje přípravu a zabezpečení obrany státu.

Strategická směrnice stále počítá s celkovým obranným potenciálem státu a bude tudíž také projednávána ve fázi zpracování s ústředními úřady státní správy. Přesto jde již o dokument, který se konkrétněji zabývá rozpracováním otázek, jež má ve své kompetenci ministerstvo obrany jako ústřední orgán státní správy pro zabezpečování a organizování obrany a pro řízení a velení armádě. Její zpracování bude proto probíhat v těsné spolupráci s Generálním (Hlavním) štábem.

Návrh tohoto dokumentu po projednání v kolegiu předloží ministr obrany k projednání Radě obrany státu. Předpokládá se, že bude předložen ke schválení vrchnímu veliteli ozbrojených sil. Není vyloučeno, že v nových podmínkách dojde ke změnám i v těchto procedurálních otázkách. Nicméně věcná následnost tvorby popsaných dokumentů je nezbytná, takže mnoho zkušeností v této oblasti bude možno použít ihned po celkovém ujasnění státoprávních otázek nových států.

Na **obrázku** je schematicky znázorněna návaznost jednotlivých dokumentů a jsou z části vyjádřeny požadavky na hlavní vstupní informace, nezbytné pro realizaci těchto dokumentů.

Vojenská doktrína a dokumenty Strategie obrany státu a Strategická směrnice mají nezastupitelnou úlohu v oblasti vojenské strategie obrany státu. Obrana státu patří do pravomoci a odpovědnosti nejvyšších výkonných a zákonodárných orgánů státu. Tyto základní dokumenty by současně měly výrazně charakterizovat mírové snahy rozvoje našich států a obranný charakter odpovídající jejich vnitřní i zahraniční politice.

Nové státoprávní uspořádání povede k zásadní obnově výše zmíněných dokumentů. Celý proces zpracování těchto administrativně legislativních předpokladů pro zajištění obrany obou států nepochybně přispěje k výraznému ujasnění zajištění obrany a tím i k upevnění suverenity obou států.

POSTUP TVORBY DOKUMENTŮ KE STRATEGII STÁTU

